

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ
"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Заступник керівника
(професор з науково-методичної роботи)

Микола АФАНАСЬЄВ

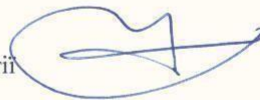
Політологія та історія політичних вчень
робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Вид дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

базова
українська

Завідувач кафедри філософії та політології

Олег КУЗЬ

Харків
2020

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри філософії та політології
Протокол № 1 від 25. 08.2020 р.

Розробники:

Кузь О. М., д.філос.н., проф. кафедри філософії та політології
Горбачов А. В., к.політ.н., викл. кафедри філософії та політології
Коротков Д. С., к.політ.н., доц. кафедри філософії та політології

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

Сучасний етап розвитку вищої освіти України характеризується кардинальними змінами у системі гуманітарної підготовки студентів. Гуманізація та парадигмальний зсув освіти у бік компетентнісної складової спрямовані на інтелектуальний, естетичний та моральний розвиток особистості, підвищення рівня освіченості майбутнього спеціаліста, що є важливою умовою його професійного самовизначення у подальшій трудовій діяльності. Вирішення цих завдань передбачає втілення нових освітніх технологій, оновлення організаційних і методичних форм активізації евристичного потенціалу студентів.

Навчальна дисципліна «Політологія та історія політичних вчень» є важливою ланкою підготовки студентів соціально-економічних, поведінкових, правничих, гуманітарних спеціальностей університетів. Її основною метою є вивчення суті, основних форм і тенденцій політичного життя, політичних відносин, політичної діяльності, політичних інститутів, їх взаємодії у межах міжнародної спільноти, розуміння значущості та рольової визначеності суб'єктів політики – всього того, що становить політичну сферу суспільства. Окремо слід згадати про релевантність вивчення «Політології та історії політичних вчень» студентами, які навчаються за освітніми програмами у галузі знань Міжнародні відносини». Політологія, міжнародні відносини, регіоназнавство сформувалися в українській системі вищої школи як самостійні, такі, що динамічно розвиваються, навчально-наукові напрямки. Проте визнання їх значущості в Україні за межами професійної спільноти залишається неповним. У зв'язку з цим українські університети опиняються перед завданням покращення системи підготовки фахівців, здатних вирішувати широкий спектр актуальних питань у сфері зовнішньої і внутрішньої політики. Його виконання пов'язане з усвідомленням викликів і змін, що відбуваються у світовому співтоваристві, а також переваг і недоліків існуючої моделі освіти.

Метою викладання навчальної дисципліни «Політологія та історія політичних вчень» є формування у студентів компетентностей щодо самостійного аналізу суті політичних явищ і процесів, що відбуваються як у межах України, так і на міжнародному рівні. Це повинно допомогти майбутнім фахівцям соціально-політичного та соціально-економічного спрямування приймати виважені рішення, що сприятимуть подальшій демократизації українського суспільства, його інтеграції у світове співтовариство.

У якості завдань опанування дисципліни постають:

- сформулювати базові уявлення про історію та сучасний стан політичної науки і прикладного політичного аналізу, а також про методологію політичних досліджень;
- розуміти сутність соціально-політичного життя, політичних відносин і процесів, соціально-стратифікаційних, інституціональних та неінституціональних засад політики і політичної влади, механізмів функціонування соціополітичних систем і зміни політичних режимів, оволодіти основами політичної культури;
- аналізувати, раціонально та критично оцінювати історико-політичні та актуальні події, явища світу «політичного» для формування власного свідомого відношення до політичного буття;
- засвоїти навички операціоналізації теоретичних концептів і їх застосування в практичній роботі (як політичної аналітики, так і політичної інженерії).

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	1
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	5
Форма підсумкового контролю	залік

Структурно-логічна схема вивчення дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
Філософія	Міжнародні відносини та світова політика
Українська мова (за професійним спрямуванням)	Теорія міжнародних відносин
Соціологія	Теорія та практика місцевого самоврядування

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
<p>ЗК1. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України;</p> <p>ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі і знань про природу і суспільство, та у розвитку суспільства.</p> <p>ЗК13. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК 14 Здатність до розуміння базових політико-філософських і соціально-політичних категорій та концепцій, що описують природу політичної реальності.</p> <p>СК3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях</p> <p>СК5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.</p> <p>СК9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.</p> <p>СК 14. Здатність до тематизації неурядової складової міжнародних відносин через діяльність політичних партій, громадських організацій та об'єднань регіонального рівня.</p> <p>СК 15Здатність до розуміння базових політико-філософських і соціально-політичних категорій та концепцій, що описують природу політичної реальності.</p>	<p>РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.</p> <p>РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародними акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.</p> <p>РН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.</p> <p>РН09. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.</p> <p>РН 18 Розуміти багатоскладовість та гетерогенність українського суспільства, володіти навичками регіонального, політико-географічного та електорального аналізу поведінкових стратегій неурядових гравців міжнародних відносин України.</p>

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історико-феноменологічний вимір політики

Тема 1. Політика та наука про політику

Історія визначення поняття та категорії «політика», її сутнісних ознак. Загальна еволюція концепції політики як соціального явища (Аристотель, Н. Макіавеллі, Т. Гоббс, Карл Маркс, Макс Вебер, Т. Парсонс, А. Бентлі, Г. Лассуел, Р. Даль, М. Бердяєв, Г. Алмонд та ін.).

Економічні, соціальні, духовні детермінанти політики. Поняття соціального інтересу. Суб'єкти і об'єкти політики. Людина і політика. Соціальні групи в політичному житті. Основні функції політики: визначення цілей суспільного розвитку, збереження стабільності соціуму, розподіл ресурсів, управління і регулювання суспільних процесів, соціалізація особистості.

Проблема типологізації політики. Політика як система суспільних відносин. Взаємозв'язок і взаємообумовленість різновидів політичної свідомості та діяльності.

Політика як теорія та соціальне явище. Предмет політології. Політологія та інші галузі суспільствознавства. Політологія як інтегративна наука та суміжні галузі політичного знання: політична соціологія, політична філософія, політична психологія, політична історія, політична географія, політична антропологія, політична семантика та ін.

Закони, принципи та категорії політичної науки. Теоретичний та емпіричний рівні політологічного знання. Основні аспекти вивчення політичного життя в межах навчального курсу політології: субстанціональний, інституціональний, функціональний та ін. Багатовимірність системи методів політологічного пізнання: філософські, загальнонаукові та спеціальні методи. Методика конкретних політологічних досліджень.

Основні завдання та функції політології. Політика як наука, мистецтво та праксеологія. Зростання ролі і значення науки про політику на сучасному етапі світового соціального розвитку, політичного і духовного самовизначення України.

Тема 2. Історія політичних вчень

Політичне життя суспільства – багатовікове соціальне явище. Зародження політичної думки в країнах Стародавнього Сходу. Політичне вчення Стародавньої Греції. Політичні погляди Сократа. Ідеальна держава Платона. Аристотель про політику, державу і політичну справедливість. Політична думка і світоглядні ідеї Стародавнього Риму. Політико-правові погляди Цицерона. Політичні ідеї раннього християнства. Аврелій Августин. Політична думка часів середньовіччя. Фома Аквінський, Марсілій Падуанський. Епоха Відродження – новий етап у розвитку політичної думки. Н. Макіавеллі – засновник світської політичної науки.

Політичні концепції Нового часу. Джон Локк – фундатор теоретичної системи класичного лібералізму. Томас Гоббс про походження і сутність держави. Ш. Монтеск'є про форми держави та поділ влади. Ідеологія буржуазно-демократичного радикалізму. Жан-Жак Руссо та його вчення про народовладдя та пріоритет громадянського суспільства, «суспільний договір», демократію. Німецька політична філософія. Соціологізація політичної науки.

Формування політології як самостійної галузі соціально-гуманітарних наук. М. Вебер як класик західної політології: теорія ідеальних типів влади та раціональної бюрократії. Теорія еліт (Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельс, Д. Донцов, В. Липинський). Дослідження політичних партій (М. Дюверже, Ж. Шарло, Дж. Сарторі). Міжнародні відносини і світова політика (Бертран Рассел, Г. Моргентау, М. Каплан, І. Валлерстайн).

Основні школи й течії сучасної зарубіжної політології. Біхевіористський напрямок у дослідженнях політики (Ч. Мерріам, Г. Лассуелл, Дж. Кетлін та ін.). Системний аналіз влади (Т. Парсонс, Д. Істон, Р. Даль та ін.). Концепції елітократії та націократії (Р. Мілс, Ч. Раш та

ін.). Політична соціологія (С. Ліпсет, М. Дюверже, Р. Арон, М. Кроз'є та ін.). Психоаналітичні концепції політики (Ж. Лакан, Ч. Мерріам та ін.). Теорія соціально-політичних конфліктів (Пітер Блау, К. Боулдінг, Р. Дарендорф). Компаративістика як метод аналізу різнорідних політичних систем (Д. Істон, Г. Алмонд, С. Верба, К. Дейч, С. Хантінгтон). Теорія «політичного поля» П. Бурд'є.

Напрями української політичної думки кінця XIX – першої половини XX ст.: народницько-демократичний (М. Грушевський); ліберально-демократичний (М. Драгоманов, Б. Кістяківський); соціал-демократичний і націонал-комуністичний (В. Винниченко, Микола Хвильовий, М. Скрипник); консервативно-державницький (В. Липинський, С. Томашівський, В. Кучабський); націоналістичний (М. Міхновський, Д. Донцов).

Традиція російської політичної думки кінця XIX – початку XX ст.: М. Бакунін, П. Бердяєв, І. Ільїн, Г. Плеханов, В. Ленін, П. Струве, П. Мілюков, Б. Чичерін.

Тема 3. Політична влада

Влада як явище суспільного життя. Головні напрямки у трактуванні влади: телеологічний, біхевіористський, психологічний, системний, структурно-функціональний, реляціоністський. Сутність політичної влади та її головні властивості. Функції влади. Співвідношення державної та політичної влади.

Структура владних відносин і механізм здійснення політичної влади. Характеристика владних відносин і механізм здійснення політичної влади. Характеристика головних якостей суб'єктів влади. Первинні та вторинні суб'єкти влади. Об'єкт влади. Взаємодія суб'єкта та об'єкта влади. Природа підкорення. Легітимність політичної влади, її головні ознаки. Ресурси і різновиди влади. Розподіл ресурсів влади на економічні, соціологічні, культурно-інформаційні, силові, демографічні.

Напрямки і способи функціонування влади: керівництво, управління, контроль, прийняття рішень. Методи здійснення влади: співробітництво і суперництво; заохочення і примус. Зміст концепції поділу влади. Законодавча, виконавча та судова влади. Конституція України про органи державної влади.

Тема 4. Політичні еліти і політичне лідерство

Формування та розвиток елітарних уявлень. Теорії еліт Г. Москі та В. Парето. Сутність, структура і функції політичної еліти. Типологія еліт. Системи відбору еліт (система гільдії та антрепренерська система). Політична еліта сучасної України, особливості її формування. Сутність феномену еліти. Різноманіття елітних груп у сучасному соціумі. Структура політичної еліти згідно владно-політичних статусів. Соціальні функції політичної еліти. Механізми й канали рекрутування політичної еліти. Динаміка еліти: закон «циркуляції еліти», ситуація «зміни еліт» як проблема політичної наступності. Проблема елітарності «груп впливу» у політичному просторі України.

Лідерство як об'єктивне і універсальне явище. Феномен політичного лідерства у сфері реалізації влади. Соціальна роль та функції, механізми формування політичного лідерства. Соціальні якості лідерів. Концепції та теорії лідерства як інституту влади. Різновиди лідерів у політичній практиці держави та партій. Функції політичного лідера та його історичне покликання. Обумовленість лідерства соціально-психологічними рисами особистості. Політичний стиль як детермінанта ефективного лідерства: «цезаризм», «бонапартизм», харизма, традиціоналізм, популізм, плутократія, політичний менеджмент.

Тема 5. Соціальні групи як суб'єкти політики

Соціальні групи як суб'єкти і об'єкти політики. Соціальна структура суспільства і групові інтереси. Поняття соціальної структури. Поняття соціальної стратифікації. Теорії стратифікації. Базові суб'єкти політики: нації, інші етнічні, расові, мовно-культурні спільноти; класи й соціальні верстви (страти); соціально-демографічні групи; конфесійні групи; територіальні (географічні) спільноти; еліти.

Функціональні моделі стратифікації: Е. Дюркгейм, Т. Парсонс. Конфліктологічні моделі стратифікації: К. Маркс, Р. Дарендорф. Поняття соціального статусу. Статусна модель стратифікації М. Вебера. Поняття стратифікаційної системи. Соціальна нерівність і влада. Громадянське суспільство: поняття, структура і функції. Динаміка соціальної структури сучасного суспільства. Розмежування понять «клас» і «страта». Поняття політичного поля. Інституціоналізація поля політики і політичний капітал. Теорія панування П. Бурд'є.

Тема 6. Нація як суб'єкт політики

Сутність поняття народу, етносу, нації. Розмежування понять етнічна нація і політична нація. Національна самосвідомість як характерна риса націй. Головні підходи до розуміння нації. Примордіалістські та модерністські теорії нації.

Модерністські версії нації: Б. Андерсон, Е. Гелнер, Е. Гобсбаум, К. Дойч, А. Каппелер, Р. Шпорлюк. Інструменталізм та конструктивізм. Сутність націоналізму. Місце націоналізму у політиці. Типи національних конфліктів. Поняття національних інтересів. Типи націоналізму. Поняття етнонаціональних відносин. Основні тенденції в розвитку національних відносин. Національне питання: зміст, форма прояву. Поняття національного суверенітету. Принцип самовизначення націй. Поняття національної держави. Причини етнонаціональних конфліктів та шляхи їх подолання. Національна політика держави. Концепції національної політики.

Основні напрями етнонаціональної політики в сучасній Україні. Етнонаціональні проблеми в Україні. Законодавче забезпечення етнонаціональної політики в Україні.

Тема 7. Громадянське суспільство

Генезис ідей громадянського суспільства. Теоретизування В. фон Гумбольдта, І. Канта, Г. Гегеля і К. Маркса. Концепція гегемонії А. Грамші. Поняття, структура, ознаки громадянського суспільства. Плюралізм інтересів і громадянське суспільство. Моделі громадянського суспільства: консервативна, марксистська і ліберально-демократична. Громадянське суспільство як один із типів співіснування, організації та захисту групових інтересів. Поняття клієнтелізму і корпоративізму. Патримоніальні та неопатримоніальні суспільства: сталість патроно-клієнтельних відносин. Традиційне і громадянське суспільство. Феномен етатизму.

Глобальне громадянське суспільство. Феноменологія українського громадянського суспільства.

Змістовий модуль 2. Системний та інституціональний виміри політики

Тема 8. Політична система суспільства

Місце та роль політичної системи в життєдіяльності суспільства. Політична система в її взаємодії з економічною, соціальною, правовою підсистемами суспільства. Політична система як фактор стабілізації і розвитку політичного життя. Сутність і типи сучасних політичних систем. Класичні уявлення про політичні системи (Г. Алмонд, Д. Істон, Талкот Парсонс). Характеристика структурних елементів політичної системи, її інституційна, інформаційно-комунікаційна, нормативно-регулятивна складові. Трансформація сучасної політичної системи України.

Політичний режим як упорядкована взаємодія структур політичної системи, а також сукупність методів здійснення влади і досягнення політичних цілей. Якісні характеристики політичного режиму. Різновиди політичних режимів.

Тоталітаризм як політичний режим. Авторитарний режим. Визначення демократичного режиму. Дві основні концепції демократії ліберально-демократична та радикально-демократична. Сучасні теоретичні моделі демократії.

Тема 9. Держава як політичний інститут

Поняття держави, її визначальні ознаки. Різноманітність концептуальних підходів до визначення держави, її сутності і місця у політичній організації суспільства, взаємодії з іншими суб'єктами політичної системи. Виникнення та еволюція держави. Держава і громадянське суспільство: діалектика взаємодії. Функції держави.

Різновиди і типи держави. Форми правління: монархія, республіка. Форми державного устрою: унітарні держави, федерації, конфедерації. Держава і право. Апарат державного управління. Система центральних, регіональних і місцевих органів державного управління. Державна бюрократія і суспільна демократія. Державний патерналізм. Громадянське суспільство.

Конституція України та практичне втілення ідеї демократичної, соціальної, правової держави. Принципи соціальної та правової держави.

Тема 10. Політичні партії та партійні системи. Вибори та виборчі системи

Партія як політичний інститут. Виникнення та еволюція політичних партій. Класичні теорії політичних партій і партійних систем. Сутність і місце партій у політичному процесі. Основні ознаки партії. Відмінність політичних партій від груп інтересів, суспільних організацій, груп тиску та інших об'єднань. Типологія політичних партій. Внутрішні та зовнішні функції політичних партій в суспільстві.

Поняття і типи партійних систем. Однопартійні, двопартійні та багатопартійні системи. Можливості та недоліки різних типів партійних систем. Опозиція та її роль у політичному житті.

Характеристика місця та ролі політичних партій у політичній системі сучасної України. Конституція України про свободу та умови об'єднання громадян у політичні партії.

Сутність виборчої системи та типологія виборів. Виборча система: поняття, основні типи. Структурні компоненти виборчої системи: виборче право та виборча процедура. Референдум як особлива форма виборчої активності.

Пропорційна та мажоритарна системи обліку та підрахунку голосів. Різновиди пропорційної системи. Специфіка мажоритарної системи. "Змішана" виборча система. Вибори та виборча система сучасної України: особливості функціонування.

Електорат. Імідж кандидата. Політичний маркетинг. Виборчі блоки та стратегія виборчих кампаній.

Тема 11. Політична свідомість і політична ідеологія

Політична свідомість і політична ідеологія: співвідношення понять. Структура і функції політичної свідомості. Поняття і рівні політичної ідеології. Класичне поняття ідеології (А. Дестют де Трасі, К. Маркс, К. Мангейм, А. Грамші, Д. Белл та ін.). Рівні політичної ідеології: теоретико-концептуальний (елітарний), програмно-політичний (пропагандистсько-просвітницький), актуалізований (життєвий). Функції політичної ідеології: інтеграція суспільства, мотивація політичної поведінки, створення позитивного образу.

Світові політико-ідеологічні доктрини: поняття, типологія, інституціоналізація. Лібералізм як ідейно-політична течія. Умови формування та зміст класичних ліберальних доктрин. Неолібералізм, його основні принципи та організаційно-політичні форми. Етапи становлення та сучасний стан ліберального руху в Україні.

Консерватизм як ідеологія та форма політичного руху. Передумови виникнення, базові ідеї та принципи консерватизму. Типи і національні форми консерватизму. Неоконсерватизм, його загальні і специфічні риси та організаційно-політичні форми. Права та правочентристські партії в Україні.

Ліві та лівоцентристські ідеологічні доктрини. Історичні умови виникнення, генеза і основні ідеї соціалістичної ідеології. Соціально-політична спрямованість соціалістичної ідеї в марксизмі-ленінізмі. Формування, етапи розвитку, ідеологія світового соціал-

демократичного руху. Стан соціалістичної ідеології в сучасній Україні.

Радикально ідейно-політичні течії. Анархізм: виникнення, соціально-політична спрямованість, еволюція, сучасний стан. Троцькізм як ідеологія перманентної революції. Особливості неотроцькізму. Фашизм як політична ідеологія. Неофашизм і його прояви у сучасному світі.

Релігійні ідеології, їх світоглядна і соціальна основа, ідеологічна спрямованість. Релігійний фундаменталізм як ідеологічна основа сучасного тероризму.

Національні ідеології, їх зв'язок з національними політичними рухами, суперечність прояву у внутрішній і міжнародній політиці.

Тема 12. Політична культура

Поняття політичної культури. Основні структурні компоненти політичної культури: політичний досвід, політична орієнтація, політичні стереотипи, політичні міфи, політичні символи, політична соціалізація, моделі політичної поведінки. Функції політичної культури.

Історичний, функціональний, структурний і комунікативний підходи до типологізації політичної культури. Різноманіття типологій політичної культури. Визначення домінуючої політичної культури, контркультури та субкультури. Основні структурні компоненти політичної культури: політичний досвід, політична орієнтація, політичні стереотипи, політичні міфи, політичні символи, політична соціалізація, моделі політичної поведінки. Історичні особливості формування політичної культури в Україні. Стан політичної культури в Україні.

Політична соціалізація як процес засвоєння культурних цінностей, політичних орієнтацій, форм політичної поведінки. Типи політичної соціалізації.

Тема 13. Політичні технології

Поняття «політична технологія»: визначення та сутність. Основні підходи до трактування політичних технологій у вітчизняній політичній науці. Базові типології політичних технологій. Основні тенденції розвитку політичних технологій.

Сутність і особливості політичного аналізу. Структура політичного аналізу. Методи політичного аналізу. Причини виникнення й завдання політичного консультування. Головні форми і типи політичного консультування. Стадії й засоби консультування. Інформаційні технології. Інформаційний ринок. Стратегії поведінки держави на інформаційному ринку.

Виборчі технології: сутність, різновиди, цілі застосування. Головні етапи розвитку виборчих технологій та їх особливості. Базові типології виборчих технологій. Демократичні принципи проведення виборів, що закріплені у міжнародних документах. Основні періоди розвитку виборчих технологій в Україні. Виборчі технології в електоральному процесі України: специфіка, різновиди і тенденції розвитку.

Тема 14. Політичний процес

Поняття, суб'єкти, рівні і види політичного процесу. Структурні складові політичного процесу: політична поведінка, політична діяльність, політична участь. Вибори і виборчий процес. Види виборчих систем.

Типологія політичних процесів. Головні форми політичного процесу: політичний розвиток (модернізація, трансформація, модифікація), політичний конфлікт; війна; революція; контрреволюція; реформи; контрреформи; політична кампанія.

Поняття конфлікту. Західна конфліктологія: історичні та теоретичні аспекти (Георг Зіммель, Л. Козер, Р. Дарендорф, К. Боулдінг та ін.). Форми, моделі, типи і функції політичного конфлікту, механізми його динаміки. Джерела та чинники конфлікту. Учасники конфлікту, їх характеристики. Політична криза. Специфіка прояву та розв'язання конфлікту в тоталітарній та демократичній системах. Політичні конфлікти і кризи при переході від тоталітарного до демократичного режиму. Соціально-політичні конфлікти та модернізація.

Тема 15. Світова політика

Світовий політичний процес: поняття, основні концептуальні засади аналізу, суб'єкти, закономірності та тенденції на початку XXI ст. Характерні риси та особливості сучасного світового політичного процесу.

Міжнародні відносини як цілісна система. Місце в ній політичних відносин. Поняття міжнародної політики. Принципи сучасних міжнародних відносин. Поняття національного інтересу. Поняття геополітики та основні підходи до його визначення. Основні етапи становлення геополітичної думки. Взаємодія факторів сили та інтересу в міжнародній політиці. Баланс інтересів і міжнародні конфлікти. Причини міжнародних конфліктів. Національні інтереси та національна безпека України.

Методи навчання та викладання

При викладанні навчальної дисципліни «Політологія та історія політичних вчень» використовується своєрідне поєднання дидактичних традицій та інновацій: від консервативних, академічних методик інформаційно-рецептивної та репродуктивної спрямованості до трансформативно-феноменологічних, пошукових підходів щодо активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які передбачають застосування таких навчальних технологій, як: проблемні лекції, семінари-дискусії, кейс-стаді, дебати, імітації тощо.

Порядок оцінювання результатів навчання

Порядок оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення «Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою» ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти залік, – 60 балів);

підсумковий / семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового диференційованого заліку, відповідно до графіку навчального процесу.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на семінарських заняттях.

Поточний контроль успішності навчання студентів з дисципліни «Політологія та історія політичних вчень» та рівня сформованості у них очікуваних компетентностей, здійснюється у таких формах: робота на лекційних заняттях; участь в обговоренні питань на семінарських заняттях; перевірка есе за заданою тематикою; підготовка аналітичного повідомлення; проведення експрес-опитування; участь у дебатах (полеміці); проведення письмової контрольної роботи.

Поточний контроль успішності навчання у формі роботи на лекційних заняттях здійснюється на кожному лекційному занятті, усно. Поточний контроль успішності навчання у формі участі у дискусії та обговоренні питань семінарських занять здійснюється на усіх семінарських заняттях, усно; у формі дебатів, підготовки реферативного повідомлення, експрес-опитування – чотири рази за семестр, усно.

Контроль успішності навчання у формі презентації есе за погодженою тематикою здійснюється 2 рази за семестр, захист проводиться на семінарських заняттях в усній формі з

наданням письмового тексту. Поточний контроль успішності навчання у формі проведення письмової контрольної роботи здійснюється на лекційному занятті – 2 рази за семестр.

Зазначені форми і засоби поточного контролю успішності навчання студентів із навчальної дисципліни «Політологія та історія політичних вчень» спрямовані на стимулювання їх систематичної поточної навчальної та самостійної роботи, на підвищення об'єктивності оцінювання їхніх знань, запровадження здорової конкуренції між студентами у навчанні, на виявлення і розвиток їхніх творчих і дослідницьких здібностей. Мінімально можлива кількість балів за поточний контроль упродовж семестру – 60.

Підсумковий контроль успішності навчання студентів з дисципліни «Політологія та історія політичних вчень» та рівня сформованості у них компетентностей, які підтримуються даною компонентою навчального плану, проводиться у формі семестрового диференційованого заліку відповідно до графіку навчального процесу спеціальності.

Семестровий залік – форма оцінки підсумкового засвоєння студентами теоретичного та практичного матеріалу з окремої навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід. Завданням заліку є перевірка розуміння студентами програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. Під час семестрового контролю у формі диференційованого заліку підсумкова кількість балів з навчальної дисципліни (максимум – 100 балів) визначається як сума (проста) балів за результатами успішності студента при поточному контролі.

Студента слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60.

Сумарний результат у балах за семестр складає – «60 і більше балів – зараховано», «59 і менше балів – не зараховано» – та заноситься у залікову «Відомість обліку успішності» з навчальної дисципліни.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, що наведено в таблиці «Шкала оцінювання: національна та ЄКТС».

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E	незадовільно	не зараховано
35 – 59	FX		

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мак бал
Тема 1.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 1	Проблемна лекція «Політика та наука про політику»	присутність, конспект	0,2
	Семінарське заняття 1	Практичне заняття за темою 1	присутність; участь в	0,2

			обговоренні	
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пропедевтичне заняття: ознайомлення з технологічною картою, переліком рекомендованої літератури, вимогами та темами есе тощо		
		Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми 1		
Тема 2.	Аудиторна робота			
	Лекція 2	Лекція 1. Історія політичних вчень	присутність, конспект	0,2
	Семінарське заняття 2	Семінарське заняття за темою 1: 1.1. Сутність політики, її походження, структура, функції. 1.2. Взаємозв'язок політики з різними сферами громадського життя. 1.3. Особливості політології як науки про політику, її зв'язок з іншими соціальними науками, її предмет, закономірності, категорії.	присутність; участь в обговоренні	0,2
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Експрес-опитування		усно
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми 2. Підготовка реферативного повідомлення				
Тема 2	Аудиторна робота			
	Лекція 3	Лекція 2. Історія політичних вчень	присутність, конспект	0,2
	Семінарське заняття 3	Семінарське заняття 1 за темою 2: 2.1. Політична думка Античності та політичні концепції епохи середньовіччя. 2.2. Політична думка Відродження та Нового часу. 2.3. Традиції вітчизняної політичної думки. 2.4. Сучасні політологічні школи.	присутність; участь в обговоренні	0,2
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Реферативне повідомлення		усно
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, огляд теоретичного матеріалу з теми 2. Підготовка до дебатів (полеміки)				
Тема 3	Аудиторна робота			
	Лекція 4	Лекція «Політична влада»	присутність, конспект	0,2
	Семінарське заняття 4	Семінарське заняття 2 за темою 2: 2.1. Політична думка Античності та політичні концепції епохи середньовіччя. 2.2. Політична думка Відродження та Нового часу. 2.3. Традиції вітчизняної політичної думки. 2.4. Сучасні політологічні школи, традиції національних політологічних центрів.	присутність; участь в обговоренні	0,2
	Самостійна робота			
	Питання та	Дебати		усно

	завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованої літератури з теми 3. Підготовка до експрес-опитування		
Тема 4	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 5	Лекція «Політичні еліти і політичне лідерство»	присутність, конспект	0,2
	Семінарське заняття 5	3.1. Сутність влади, особливості політичної і державної влади. 3.2. Ресурси політичної влади. 3.3. Структура влади, її типологія; традиційні форми державної влади. Основні положення теорії поділу влади. 3.4. Політичне панування і політична легітимність. Перспективи розвитку політичної влади в Україні.	присутність; участь в обговоренні	0,2
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Експрес-опитування	усно	4
Тема 5	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 6	Лекція «Соціальні групи як суб'єкти політики»	присутність, конспект	0,1
	Семінарське заняття 6	4.1. Теорії еліт Г. Москі та В. Парето. 4.2. Формування політичної еліти сучасної України. 4.3. Феномен лідерства в світовій науковій традиції	присутність; участь в обговоренні	0,1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Реферативне повідомлення	усно	4
Презентація есе		усно, текст есе	12	
Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованої літератури з теми 5. Підготовка до контрольної роботи				
Теми 6–7	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 7	Лекція «Нація як суб'єкт політики» / Громадянське суспільство	присутність, конспект	0,1
	Семінарське заняття 7	Семінарське заняття за темою 5: 5.1. Поняття та типологія соціальних груп. Соціальна структура суспільства і політика. 5.2. Поняття та основні концепції соціальної стратифікації. 5.3. Суспільні моделі взаємодії і захисту групових інтересів: громадянське суспільство, клієнтелізм, корпоративізм. 5.4. Поняття та особливості політичних еліт як суб'єктів політики.	присутність; участь в обговоренні	0,1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та	Дебати	усно	4

	завдання до самостійного опрацювання	Контрольна робота Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованої літератури з тем 6–7. Підготовка до експрес-опитування	письмово	12
Тема 8	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 8	Лекція «Політична система суспільства»	присутність, конспект	0,1
	Семінарське заняття 8	Семінарське заняття за темами 6–7: 6.1. Соціально-етнічні спільноти: народ, етнос, нація. 6.2. Етнонаціональні відносини і етнонаціональна політика. 6.3. Етнонаціональна політика в сучасній Україні. 7.1. Поняття громадянського суспільства. Теорії та концепції громадянського суспільства. 7.2. Плюралізм інтересів і громадянське суспільство.	присутність; участь в обговоренні	0,1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Експрес-опитування Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованої літератури з теми 8. Підготовка до реферативного повідомлення	усно	4
Тема 9	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 9	Лекція «Держава як політичний інститут»	присутність, конспект	0,1
	Семінарське заняття 9	Семінарське заняття за темою 8: 8.1. Сутність політичної системи. 8.2. Функції і типологія політичних систем. 8.3. Сутність тоталітаризму та авторитаризму. 8.4. Характеристика демократичних політичних режимів	присутність; участь в обговоренні	0,1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Реферативне повідомлення Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованої літератури з теми 9. Підготовка до дебатів	усно	4
Тема 10	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція 10	Лекція «Політичні партії та партійні системи. Вибори та виборчі системи»	присутність, конспект	0,1
	Семінарське заняття 10	Семінарське заняття за темою 9: 9.1. Поняття і функції держави. 9.2. Теорії походження держави. 9.3. Структура держави. Тип держави. 9.4. Форми державного устрою і правління. 9.5. Структура державної влади в Україні.	присутність; участь в обговоренні	0,1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Дебати Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованої літератури з теми 10. Підготовка до експрес-опитування	усно	4

Тема 11	Аудиторна робота			
	Лекція 11	Лекція «Політична свідомість і політична ідеологія»	присутність, конспект	0,1
	Семінарське заняття 11	Семінарське заняття за темою 10: 10.1. Поняття, типологія, функції політичних партій у суспільстві. 10.2. Сутність та типи партійних систем. 10.3. Особливості розвитку багатопартійної системи в сучасній Україні. 10.4. Вибори і політична система. Поняття та структура виборчої системи. Типологія виборчих систем. Еволюція виборчої системи України.	присутність; участь в обговоренні	0,1
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Експрес-опитування		усно	4
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованої літератури з теми 11. Підготовка реферативного повідомлення			
Тема 12	Аудиторна робота			
	Лекція 12	Лекція «Політична культура»	присутність, конспект	0,1
	Семінарське заняття 12	Семінарське заняття за темою 11: 11.1. Поняття та структура політичної свідомості. 11.2. Світові політико-ідеологічні доктрини: поняття, типи, інституалізація. 11.3. Лібералізм і неолібералізм. 11.4. Консерватизм і неоконсерватизм. 11.5. Соціалістична ідеологія. 11.6. Радикальні, релігійні і національні ідейно-політичні течії.	присутність; участь в обговоренні	0,1
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Реферативне повідомлення		усно	4
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованої літератури з теми 12. Підготовка до дебатів			
Тема 13	Аудиторна робота			
	Лекція 13	Лекція «Політичні технології»	присутність, конспект	0,1
	Семінарське заняття 13	Семінарське заняття за темою 12: 12.1. Поняття, структура та функції політичної культури. 12.2. Політична культура нації, суспільної групи, особистості. Типологія політичної культури. 12.3. Поняття і основні риси політичної соціалізації.	присутність; участь в обговоренні	0,1
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Дебати		усно	4
	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованої літератури з теми 13. Підготовка есе			
Тема	Аудиторна робота			
	Лекція 14	Лекція «Політичний процес»	присутність,	0,1

			конспект		
	Семінарське заняття 14	Семінарське заняття за темою 13: 13.1 Поняття «політична технологія»: визначення та сутність. 13.2. Сутність і особливості політичного аналізу. 13.3. Вибірчі технології: сутність, різновиди, цілі застосування.	присутність; участь в обговоренні	0,1	
Самостійна робота					
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Есе Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття, опрацювання рекомендованої літератури з теми 14. Підготовка до контрольної роботи	усно, текст	12	
Аудиторна робота					
Тема 15	Лекція 15	Лекція «Світова політика»	присутність, конспект	0,1	
	Семінарське заняття 15	Семінарське заняття за темою 14: 14.1. Політичний процес: сутність, структура, головні стадії, інститути та учасники. 14.2. Політична стабільність: поняття та умови. 14.3. Політичні конфлікти і політичні кризи.	присутність; участь в обговоренні	0,1	
	Самостійна робота				
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Контрольна робота Підготовка до підсумкового контролю	письмово	12	

Рекомендована література

Основна

1. Алексеева Т. А. Современные политические теории / Т. А. Алексеева. – М.: МГИМО, РОССПЭН, 2007. – 464 с.
2. Байме К. Політичні теорії сучасності / Клаус фон Байме ; [пер. з нім. М. Култаєвої, М. Бойченка]. – К.: Стілос, 2008. – 396 с.
3. Бодуен Ж. Вступ до політології: Пер. с франц. – К.: Основи, 1995. – 174 с.
4. Політологічний енциклопедичний словник / укл.: [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.; всього 66 авторів]; за ред. М. П. Требіна. – Х.: Право, 2015. – 816 с.
5. Політологія : навчальний посібник / О. М. Кузь, П. В. Брунько, І. М. Дубровська та ін. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2008. – 348 с.
6. Політологія : підручник / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, І. О. Поліщук та ін. – Х.: Право, 2013. – 416 с.

Додаткова

7. Алексіс де Токвіль. Про демократію в Америці / Алексіс де Токвіль; пер. с фр. – К.: Всесвіт, 1999. – 587 с.
8. Бурдьє П. Соціологія політики / П. Бурдьє; Пер. с фр.; сост., ред. Н. А. Шматко. – М.: Socio-logos, 1993. – 336 с.
9. Вебер М. Політика як призвання і професія / М. Вебер // Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – 804 с.
10. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. Дослідження категорії громадянське суспільство / Ю. Габермас. – Львів: Літопис, 2000. – 318 с.

11. Дюверже М. Политические партии / Морис Дюверже, пер. с франц. – М.: Академический проект, 2000. – 558 с.
12. Коэн Д. Л. Гражданское общество и политическая теория / Джин Л. Коэн, Эндрю Арато, пер. с англ., общ. ред. И. И. Мюрберг. – М.: Весь мир, 2003. – 453 с.
13. Луман Н. Власть / Н. Луман; пер. с нем. – М.: Праксис, 2001. – 256 с.
14. Практикум з навчальної дисципліни «Політологія»: навчально-практичний посібник / О. М. Кузь, І. В. Жеребятнікова, Д. С. Коротков та ін. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2009. – 208 с.
15. Рассел Б. Мудрость Запада: Историческое исследование западной философии в связи с общественными и политическими обстоятельствами / Бертран Рассел; пер. с англ. – М.: Республика, 1998. – 479 с.
16. Хейвуд, Эндрю. Политология: учебник для студентов вузов / Пер. с англ. под ред. Т. Т. Водолазова, В. Ю. Бельского. – М.: ЮНИТИ–ДАНА, 2005. – 544 с.
17. Хелд, Дэвид. Модели демократии / Дэвид Хелд ; пер. с англ. М. Рудакова. – М.: Изд. дом «Дело» РАНХиГС, 2014. – 544 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

18. Європейський союз [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.europarl.eu.int>
19. Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org>.
20. Політологія та історія політичних вчень. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. Семена Кузнеця : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=4150>